

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-431-3-6>

THE FORMATION OF THE PARADIGM OF WOMEN'S ROLE IN SOCIETY IN LITERATURE

ФОРМУВАННЯ В ЛІТЕРАТУРІ ПАРАДИГМИ РОЛІ ЖІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ

Gulich O. O.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Theory and Practice
of the English Language
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine*

Гуліч О. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики
англійської мови
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Miroshnychenko A. R.

*Master Student at the H. F. Kvitka-
Osnovianenko Faculty of Ukrainian
Language and Literature
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine*

Мірошниченко А. Р.

*магістр українського мовно-
літературного факультету
імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Radchuk O. V.

*Doctor of Philological Sciences,
Professor,
Professor at the Mykhailo Hetmanets
Department of Foreign Literature and
Slavic Languages
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine*

Радчук О. В.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри зарубіжної
літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

У контексті XXI століття актуальність дослідження ролі жінки в суспільстві та її літературному зображенні набуває особливого значення. Сьогодення характеризується активними соціальними та культурними трансформаціями, широкими глобалізаційними процесами. Зауважмо, що в усіх галузях суспільства останнім часом особливо висувуються проблеми ціннісного характеру, активної життєвої позиції, права особистості жінки на самоідентифікацію та самовдосконалення. Уявлення про її місце та роль у парадигмі соціальних взаємовідносин

набуває кардинально нового характеру. Зміни щодо місця жінки в суспільстві та розвиток соціального руху жінок як частини соціальних та культурних рухів сьогодення стає умовою розвитку принципів демократії, ідеалів суспільства та потребою в складному процесі культурних перетворень у гуманістичному контексті, що знаходить своє відбиття і в галузі художньої літератури. Літературна творчість, зокрема, авторства сучасних зарубіжних письменниць-жінок (Лорен Вайсбергер, Вірджинія Вулф, Маргарет Елеонор Етвуд, Енн Енрайт, Силвії Плат, Данієли Стіл та інших) як найважливіша сфера життєдіяльності людини і суспільства, його духовної сторони, що створює і зберігає в контексті культури смисли, життєві цінності та ідеали людського життя, презентує місце жінки в суспільстві, соціальні орієнтації та стандарти поведінки, що ґрунтуються на ідеалах гуманізму. Ці питання потребують пошуку нових підходів до розуміння, аналізу та потрактування того, як творчий доробок письменниць-жінок впливає на розвиток суспільства, культуру, історію і безпосередньо на саму жінку. Зазначені чинники й зумовлюють актуальність розгляду цієї проблеми, адже дослідження літературних творів письменниць-жінок ХХІ століття в контексті глобалізації та соціокультурних трансформацій уможливорює краще зрозуміти, які механізми формують нову парадигму ролі жінки в сучасному світі, і як ця роль впливає на загальний розвиток суспільства.

Термін «жіноча проза» як історико-літературний феномен виник порівняно недавно, що пояснюється коротким періодом розвитку фемінізму та його вербальною рефлексією. Коли говорять про жіночу прозу, то мають на увазі соціокультурний феномен, що виникає в процесі освоєння жінками публічного простору та виявляється в появі літературних текстів, які описують світ, соціальний досвід та практики жінок очима жінок [1; 2; 3].

Американський літературний критик Елейн Шоуолтер, яка належить до феміністського руху, акцентує увагу на тому, що «особливість маргінальної / другорядної типології жіночого в літературі ХІХ століття визначалася тим, що жінки-письменниці насамперед інтерпретувалися культурою за біологічним критерієм як жінки (з їх афектами, чутливістю і емоціями), і лише потім із професійного боку – як письменниці» [4]. І лише наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. у творчості жінок-письменниць, на її думку, відбувається відмова від маркування власної суб'єктивності як девіантної, маргінальної та афектованої [4].

Багато критиків вважають, що вести мову про жіночу літературу потрібно не в контексті «розподілу» літератури на чоловічу та жіночу, а маючи на увазі розширення літературної творчості за рахунок утвердження самобутності і креативної індивідуальності жінок-письменниць. Основні теми жіночої прози (родина та любов) розкриваються

у творах жінок дещо інакше, ніж у текстах аналогічної тематики, написаних чоловіками. Водночас літературознавці і критики вказують, що світ чоловічий і світ жіночий – різні світи, хоча перетинаються, але не повністю. У жіночому світі більшого значення набувають питання, пов'язані з любов'ю, сім'єю, народженням та вихованням дітей [1; 2; 4]. Гендерна інтерпретація жіночої прози дає змогу сформувати нову ідейно-естетичну систему координат. Як вербалізована форма мислення жінки, жіноча проза має свої специфічні риси, які відрізняються від художньої прози загалом, і, зокрема, – створюваної чоловіками. Авторки-жінки мають здатність ототожнювати себе зі своїм тілесним комплексом, розкривати «зсерєдини» раніше табуйовані теми, заглиблюватись в приватне життя героїнь.

Дослідники жіночої прози вказують, що найбільш істотними є два боки художнього втілення гендерної проблематики: а) репрезентація автором-жінкою гендерних домінант внутрішнього світу жінок, жіночої психології з перевагою художнього віддзеркалення чуттєвої сфери героїнь, особливостей її поведінки; б) зображення героїв-чоловіків, їхньої психіки та поведінки, представлених із погляду жіночого сприйняття. Серед характерних рис жіночої прози дослідники визначають чітко зазначеного адресата цих художніх текстів, принципи побудови системи персонажів, характер головної героїні, оскільки в центрі таких творів завжди є жінка. Критики та літературознавці пишуть про те, що ця література створюється жінками й адресована насамперед читачкам. Як показують опитування, популярність таких творів надзвичайно висока серед читачок, як молодого, так і представниць більше зрілого віку. Система персонажів у таких творах, як правило, будується на протиставленні жіночих та чоловічих персонажів, водночас героїні ніколи не бувають ідеальними красунями, чесними та суто позитивними. Навпаки, їм властиві недоліки та погані звички. Присутність головного героя чоловіка не завжди повною мірою відчутна, оскільки не є обов'язковою. У героїнь існують інші турботи, окрім пошуку супутника життя – пізнання себе, кар'єра та дружба. Для представниць жіночої прози також характерне зображення недоліків сучасного суспільства, осмислення відповідальності чоловіка та жінки через те, як складаються обставини, що визначають життя кожного з них [2]. Отже, жіноча концептуальна картина світу знаходить свій відбиток у жіночій прозі.

Література:

1. Агеева В. Гендерна літературна теорія і критика. Основи теорії гендеру: навчальний посібник. Київ : Видавництво «К.І.С.», 2004. С. 426–445.

2. Gulich O., Miroshnychenko A. The Problem of Motherhood in the Works of Modern Women Writers. *Аргументи сучасної філології: свобода та безпека* : матеріали III Міжнар. наук. конф. (Харків, 6–7 квіт. 2023 р.). Харків : [б. в.], 2023. С. 52–56.

3. Radchuk O. The Feminist Nature of the Works of M. Atwood (Based on the Novel “The Handmaid’s Tale”). *Матеріали II Міжнародній науковій конференції «Аргументи сучасної філології. Образ Жінки: “жіноче”, “феміністське”, “фемінне”»*. (Харків, 7–8 квіт. 2022 р.). Харків, 2022. С. 242–247.

4. Showalter E. «A hyena in petticoats»: Feminist writers who fought against the masculine assumptions of their times. *TLS. Times Literary Supplement*. 2023. № 6271. P. 3–5.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-431-3-7>

THE PHENOMENON OF SOLITUDE IN O. ZHOVNA’S WORKS

ФЕНОМЕН САМОТНОСТІ У ТВОРЧОСТІ О. ЖОВНИ

Derhachova O. V.

Postgraduate Student

*Volodymyr Vynnychenko Central
Ukrainian State University
Kropyvntskyi, Ukraine*

Дергачова О. В.

аспірантка

*Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира
Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

Увага до психологічного стану самотності в філософії, мистецтві загалом та літературі зокрема була помітною в усі періоди. Учені різних галузей науки вбачають у феномені самотності як позитивний, так і негативний сенс.

Ще античні філософи визначали цінність самотності в тому, що саме вона є найбільш рефлексивним та істинним способом пізнання навколишнього світу та самого себе. Класичний психоаналітичний напрям, заснований на ідеях З. Фрейда, визначає самотність як тотально негативний феномен, що може призвести до низки психічних і поведінкових девіацій [10]. О. Чаплінська, розглядаючи самотність в контексті постмодерну, наголошує на зв’язку понять самотності та приреченості: «Суперечливий характер людського буття, який констатує екзистенційну загубленість, ілюструє безрезультатні спроби визначити себе, що підсилюється відчуттям приреченості бути самотнім» [8, с. 155].